

Η δικαστική εξουσία στα συστήματα ηπειρωτικού δικαίου και κοινοδικαίου, και οι διαφορές μεταξύ τους.

Έλενα Καλέργη, προπτυχιακή φοιτητριά Νομικής Σχολής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου

Η διάκριση των εξουσιών αποτέλεσε ιδέα που πρωτοεμφανίστηκε κατά την εποχή του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, ενώ στη σύγχρονη μορφή της η θεωρία διατυπώθηκε από τον Τζον Λοκ και πιο λεπτομερώς από τον Μοντεσκιέ. Η αιτία για τη διαμόρφωση αυτής της θεμελιώδους για τη δημοκρατία αρχής είναι η ανθρωπίνη τάση για κατάχρηση της εξουσίας και η ανάγκη για καταπολέμηση της διαφθοράς. Έτσι, η νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία ασκούνται από διαφορετικά όργανα, και έχουν διαφορετική δομή και τρόπο λειτουργίας. Στην παρούσα εργασία αναλύεται η δικαστική εξουσία.

Η δικαστική εξουσία έχει διάφορες μορφές στα δημοκρατικά κράτη του κόσμου. Στην Ελλάδα, η δικαστική εξουσία ασκείται βάσει του ηπειρωτικού δικαιικού συστήματος. Στο ηπειρωτικό σύστημα ισχύει η διάκριση μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, και περεταίρω διάκριση σε κλάδους του δικαίου, για παράδειγμα εργατικό, εμπορικό, ποινικό, συνταγματικό κ.λπ. Παράλληλα, τηρείται υπεροχή του γραπτού νόμου και δικαίου, οι πηγές των οποίων διακρίνονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς και αναγράφονται στον Αστικό Κώδικα. Τέλος, υπάρχει ιεραρχική οργάνωση της απονομής της δικαιοσύνης.

Σε άλλες χώρες, η δικαστική εξουσία διαμορφώνεται βάσει του συστήματος του κοινοδικαίου. Το σύστημα αυτό αναπτύχθηκε στη Μεγάλη Βρετανία, συνεπώς και έχει υιοθετηθεί από πρώην αποικίες της (πχ ΗΠΑ) και από χώρες που πέρασαν από καθεστώς βρετανικής επικυριαρχίας (πχ Κύπρος). Σε αντίθεση με τα δίκαια που αναπτύχθηκαν υπό την επιρροή του ρωμαϊκού δικαίου, που βασίζονται στην ισχύ του νομοθέτη, η νομιμότητα αυτού του συστήματος βασίζεται στο δικαστικό προηγούμενο. Οι χώρες που ακολουθούν αυτό το σύστημα υπάρχει η περίπτωση να έχουν γραπτό ή και άγραφο σύνταγμα, με αποτέλεσμα σε κάποιες χώρες να υπάρχει η αρχή του κράτους δικαίου, ενώ σε άλλες να ισχύει η αρχή της πρωτοκαθεδρίας του νόμου, δεδομένου του αδύνατου ελέγχου συνταγματικότητας.

« Το σύστημα που επινόησε ο Πλάτων ήταν ουτοπικό και δυσεφάρμοστο»

Ηδη από την εποχή του ο Πλάτων είχε συνειδητοποιήσει ένα από τα κυριότερα προβλήματα της πολιτικής οργάνωσης: διαφθορά. Στο έργο του «Πολιτεία», προβαίνει σε μια διάκριση των εξουσιών και των τάξεων, πολύ διαφορετική από τη σημερινή. Ο φιλόσοφος σχεδίασε ένα ιδεατό πολιτικό σύστημα βασισμένο σε τρεις τάξεις. Η πολυπληθέστερη, η τάξη των δημιουργών, ήταν υπεύθυνη για την παραγωγή τροφίμων και ειδών απαραίτητων για τη διαβίωση, η αμέσως επόμενη σε αριθμό τάξη των φυλάκων-επικούρων, ήταν υπεύθυνη για τη διατήρηση της εσωτερικής τάξης και της εξωτερικής ασφάλειας της Πόλεως, ενώ η τρίτη

και πιο ολιγομελής τάξη ήταν αυτή των φυλάκων-βασιλέων, οι οποίοι αναλάμβαναν τη διακυβέρνηση και τη διδασκαλεία των υπόλοιπων φυλάκων. Το σύστημα που επινόησε ο Πλάτων ήταν ουτοπικό και δυσεφάρμοστο, γι' αυτό και δεν υπάρχει ζωντανό παράδειγμα εφαρμογής του.

Ο επόμενος, χρονολογικά, που ασχολήθηκε με την πολιτική επιστήμη και διατύπωσε σε αυτό το πλαίσιο μια θεωρία περί διάκρισης των εξουσιών ήταν ο Αριστοτέλης. Στο φιλοσοφικό του έργο «Πολιτικά» διατύπωσε την αριστοτελική πολιτική του θεώρηση και προέβη στην διάκριση των πολιτευμάτων σε ορθά και παρεκβάσεις και των εξουσιών σε εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική («ἔστι δὴ τρία

Η δικαστική εξουσία στα συστήματα ηπειρωτικού δικαίου και κοινοδικαίου

μόρια τῶν πολιτειῶν πασῶν... Ἐν μὲν τί τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν, δεύτερον δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχάς... τρίτον δὲ τί τὸ δικάζον»^[1]). Ο Σταγειρίτης λοιπόν έθεσε τον πρώτο θεμέλιο λίθο για τη διάκριση των εξουσιών όπως την ξέρουμε σήμερα.

Αιώνες μετά, ο Τζον Λοκ (John Locke), επηρεασμένος από τις ιδέες του Διαφωτισμού, εναντιώθηκε έντονα στο συγκεντρωτισμό των σύγχρονών του καθεστώτων, άποψη που αποτύπωσε στο έργο πολιτικής φιλοσοφίας του «Δεύτερη πραγματεία περί κυβερνήσεως» («Two Treatises of Government»), με τη μορφή της διάκρισης των εξουσιών. Η διάκριση που ο Λοκ έκρινε απαραίτητη ήταν αυτή μεταξύ τής νομοθετικής και τής εκτελεστικής εξουσίας, ώστε να περιοριστεί το περιθώριο για αυθαιρεσίες τής δεύτερης. Το έργο αυτό, ενέπνευσε τον Σαρλ Λουί ντε Σεκοντά - ευρέως γνωστό ως Μοντεσκιέ - να διατύπωσε την δική του πολιτική θεωρία. Αν και γάλλος, σχημάτισε τις άποψεις του μετά την παρατήρηση τής κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας στη Μεγάλη Βρετανία. Αυτές διατυπώθηκαν στο βιβλίο του «Το πνεύμα των νόμων» («De l'esprit des lois»). Στο πρώτο μέρος ανέλυσε τις τρεις μορφές πολιτευμάτων (μοναρχικά, δεσποτικά, δημοκρατικά) ενώ στο δεύτερο σχημάτισε τη θεωρία περί τριμερούς διαίρεσης τής εξουσίας σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική. Ο ίδιος ήταν βαθιά εμπνευσμένος από τη Γαλλική επανάσταση, γεγονός που έδωσε στο λόγο του μια πνοή φιλελευθερισμού. Παρά ταύτα, μετά από εκτενή σχολιασμό των νόμων τής σύγχρονης του αλλά και τής προηγούμενης περιόδου, καταλήγει στο συμπέρασμα πως το ιδανικό πολίτευμα δεν είναι η δημοκρατία αλλά μια φιλελεύθερη αριστοκρατία, άποψη που πιθανώς πηγάζει από τις δική του αριστοκρατική κατγωγή.

Όσον αφορά τη διάκριση των εξουσιών, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ο Μοντεσκιέ είναι ότι η κατάχρηση τής εξουσίας είναι φυσική τάση τού ανθρώπου, συνεπώς η διάκριση δεν πρέπει να είναι απόλυτη, ώστε η μία εξουσία να μπορεί να ασκεί έλεγχο νομιμότητας στην άλλη. Διαπιστώνεται έτσι η σχέση

αλληλεξάρτησης μεταξύ των δύο σημαντικών αρχών που αποτελούν θεμέλια τής δημοκρατίας: μεταξύ τής Αρχής τής Διάκρισης των Εξουσιών και τής Αρχής τής Νομιμότητας (Principle of Legality). Αυτό διαφαίνεται και στο εξής χαρακτηριστικό απόσπασμα από «Το Πνεύμα των Νόμων»:

«*Tout serait perdu si le même homme, ou le même corps des principaux, ou des nobles, ou du peuple, exerçait ces trois pouvoirs: celui de faire des lois, celui d'exécuter les résolutions publiques et celui de juger les crimes ou les différends particuliers.*»^[2]

(= Όλα θα ήταν χαμένα αν ο ίδιος άνθρωπος, ή το ίδιο σώμα αρχόντων, ή οι ευγενείς, ή κάποιοι από τον λαό ασκούσαν αυτές τις τρεις εξουσίες: Εκείνη του να νομοθετείς, εκείνη του να επιλύεις τις δημόσιες υποθέσεις και εκείνη του να δικάζεις τα εγκλήματα ή τις ιδιωτικές διαφορές.)

Αντίστοιχη άποψη έχει και ο καθηγητής Αριστόβουλος Μάνεσης: «Οι οιοδήποτε ασκούντες κρατικήν εξουσίαν τείνουν εις κατάχρησιν αυτής. Προχωρούν μέχρις ότου συναντήσουν φραγμούς»^[3]. Γι' αυτό και προτάσσει τη διάκριση των εξουσιών ως απαραίτητη δικλείδα ασφαλείας έναντι των αυθαιρεσιών τής κρατικής εξουσίας. Εντούτοις, η διάκριση συνήθως τείνει να είναι χαλαρή, με σκοπό την ομαλή λειτουργία τού κρατικού μηχανισμού και, όπως προαναφέρθηκε, τον έλεγχο νομιμότητας, ή αλλιώς τους φραγμούς στους οποίους αναφέρεται ο κ. Μάνεσης.

1. Ηπειρωτικό Δίκαιο – Ελλάδα

Στην Ελλάδα, το Σύνταγμα προασπίζει μια χαλαρή διάκριση των εξουσιών. Η δικαστική εξουσία ασκείται από δικαστήρια τα οποία συγκροτούνται από τακτικούς δικαστές (Σ87, παράγραφος 1). Τα άρθρα τού Τμήματος Ε' τού Συντάγματος αναφέρονται στις αρμοδιότητες και στον τρόπο άσκησης των καθηκόντων των δικαστών. Αυτές οι διατάξεις εξειδικεύονται από τον νομοθέτη κυρίως μέσω τού Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών^[4].

« το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ο Μοντεσκιέ είναι ότι η κατάχρηση τής εξουσίας είναι φυσική τάση τού ανθρώπου »

^[1] Πολιτικά, βιβλίο Δ, 1294α

^[2] «Το Πνεύμα των Νόμων», βιβλίο XI, κεφάλαιο VI

^[3] Μάνεσης Αρ., «Συνταγματική θεωρία και πράξη», σελ. 24

^[4] Ν. 4938/2022, ΦΕΚ Α' 109

Θεωρεία του Δικαίου

Τα δικαστήρια στην Ελλάδα χωρίζονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά. Τα διοικητικά δικαστήρια κρίνουν υποθέσεις που αφορούν πράξεις ή παραλείψεις τῆς διοίκησης. Σε αυτόν τον κλάδο ανήκει και το Συμβούλιο τῆς Επικρατείας, ένα από τα τρία ανώτατα δικαστήρια τῆς ελληνικῆς ἐννομῆς τάξης. Τα πολιτικά δικαστήρια ειδικάζουν υποθέσεις ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή διαφορές μεταξύ πολιτών, οι οποίες περιέχονται στην ευθύνη τοῦ ἐκάστοτε δικαστηρίου μετά από αγωγή που διεξάγεται βάσει τοῦ Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας. Σ' αυτά ανήκουν τα Ειρηνοδικεία, τα Μονομελή και Πολυμελή Πρωτοδικεία, τα Εφετεία και ο Ἀρειος Πάγος, το δεύτερο από τα τρία ανώτατα δικαστήρια (παρόλο που εξετάζει και ποινικές υποθέσεις). Τέλος, τα ποινικά δικαστήρια είναι εκείνα που αναλαμβάνουν την εκδίκαση υποθέσεων ποινικού δικαίου. Με άλλα λόγια διακρίνουν εγκλήματα και αποδίδουν ποινές (Σ96 παράγραφος 1) σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικῆς Δικονομίας.

Όπως φαίνεται και από τις διαφορετικές βαθμίδες δικαστηρίων, η απονομή τῆς δικαιοσύνης είναι ιεραρχική. Τα τρία ανώτατα δικαστήρια είναι το Συμβούλιο τῆς Επικρατείας (ΣΤΕ), ο Ἀρειος Πάγος, και το Ελεγκτικό Συνέδριο. Οι δικαστές που τα απαρτίζουν είναι απόφοιτοι τῆς Εθνικῆς Σχολῆς Δικαστικῶν Λειτουργῶν. Οι πρόεδροι και αντιπρόεδροι αὐτῶν των δικαστηρίων αποτελούν μία από τις εκφάνσεις τῆς χαλαρότητας τῆς διάκρισης των ἐξουσιῶν.

Σημεῖα τομῆς τῆς δικαστικῆς και των ἄλλων ἐξουσιῶν

Όπως προαναφέρθηκε, οι πρόεδροι και αντιπρόεδροι των τριῶν ανωτάτων δικαστηρίων τῆς Ελλάδας είναι ένα από αυτά τα σημεία. Συγκεκριμένα, η επιλογή τους αποτελεί αρμοδιότητα τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου. Αυτό βέβαια αποτελεί επέκταση αρμοδιοτήτων για την εκτελεστική ἐξουσία.

Η δικαστική ἐξουσία στην Ελλάδα δεν έχει εκτελεστικές αρμοδιότητες, αλλά ούτε νομοθετικές όπως ισχύει στα συστήματα κοινοδικαίου. Αυτό ισχύει για δύο λόγους. Αρχικά, στα συστήματα ηπειρωτικοῦ δικαίου, η νομολογία δεν αποτελεί πρωτογενή πηγή δικαίου. Φυσικά, οι δικαστές μπορούν να λάβουν το

δικαστικό προηγούμενο πάνω σε παρόμοιες υποθέσεις υπόφιν τους, αλλά αυτό υπόκειται στη διακριτική τους ευχέρεια. Ο δεύτερος λόγος είναι η μορφή που έχει ο έλεγχος αντισυνταγματικότητας των νόμων στην Ελλάδα, κυρίως ο ουσιαστικός. Στην ελληνική ἐννομη τάξη, ο έλεγχος είναι κατασταλτικός, διάχυτος, και παρεμπιπτόν. Αυτό σημαίνει πως δεν υπάρχει έλεγχος πριν την ἐκδοση των νόμων (πέραν τῆς αναπομπῆς νόμου στη Βουλή, αρμοδιότητα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας^[5] την οποία δεν είναι υποχρεωμένος να ασκήσει, από την οποία δεν υπάρχει κανένα ιστορικό παράδειγμα, και η οποία δεν εγγυάται τον έλεγχο αντισυνταγματικότητας ή την τροποποίηση του ψηφισθέντα νόμου σε κανένα βαθμό). Ο έλεγχος ἐρχεται συμπληρωματικά, σε υπόθεση που αφορά συγκεκριμένη εφαρμογή τοῦ ἐκάστοτε νόμου, και όχι τον ίδιο τον νόμο συνολικά, η οποία εκδικάζεται από οποιοδήποτε Ελληνικό δικαστήριο, και το αποτέλεσμα τῆς οποίας δεν επιφέρει την ἀκύρωση τοῦ νόμου.

Αυτό, βέβαια, δεν ισχύει για όλες τις χώρες των οποίων τα δικαστικά συστήματα είναι δομημένα και λειτουργούν βάσει τοῦ συστήματος ηπειρωτικοῦ δικαίου. Ο έλεγχος αντισυνταγματικότητας μπορεί να είναι ἡπείος ή αυστηρός, ἀνάλογα με το Σύνταγμα τῆς κάθε Πολιτείας. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυστηροῦ ἐλέγχου είναι η Γερμανία. Ο έλεγχος είναι προληπτικός, συγκεντρωτικός και κύριος. Δηλαδή ο έλεγχος γίνεται μετά την υπερψήφιση αλλά πριν την ἐκδοση των νόμων από το αρμόδιο δικαστήριο, το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, και οι δίκες από τις οποίες προκύπτει η αντισυνταγματικότητα των νόμων ἔχουν ως θέμα τους ἰδίους τους νόμους. Όταν ένας νόμος κριθεῖ αντισυνταγματικός από το Συνταγματικό Δικαστήριο ἀκυρώνεται πλήρως και δεν λαμβάνει καμία ισχύ στην ἐννομη τάξη.

Στοιχείο-κλειδί για τη δικαστική ἐξουσία

Παρά την ἐνδεχόμενη επιρροή τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πάνω τους, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως το Σύνταγμα, στο πρώτο άρθρο που αναφέρεται στους δικαστικούς λειτουργούς (Σ87), διασφαλίζει τη λειτουργική και

« Στην ελληνική ἐννομη τάξη, ο έλεγχος είναι κατασταλτικός, διάχυτος, και παρεμπιπτόν »

^[5] Σ42 παράγραφος 1, ἐδάφιο 2 και παράγραφος 2

Η δικαστική εξουσία στα συστήματα ηπειρωτικού δικαίου και κοινοδικαίου

προσωπική τους ελευθερία (Σ87, παράγραφος 1^[6]). Αυτό είναι και το δεδομένο που εξασφαλίζει την αμεροληψία των δικαστών και την αυθεντικότητα των δικαστικών αποφάσεων.

Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί η δικαστική εξουσία αποτελεί την απόλυτη πραγματικότητα του κράτους δικαίου. Το δικαιοδοτικό έργο των δικαστηρίων νομιμοποιείται μέσω του λόγου και του νόμου, ανεξάρτητα από την πολιτική. Αυτός είναι και ο λόγος που ανάμεσα στις προϋποθέσεις τής έκδοσης μιας δικαιοδοτικής πράξης, πέραν τής έκδοσής της από αρμόδιο δικαστή, τής συμφωνίας της με το ισχύον δίκαιο και τής βάσης της σε επίδικη βιοτική σχέση, είναι η αιτιολόγησή της. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει πως η δικαστική εξουσία είναι πλήρως αποστασιοποιημένη από την πολιτική, απλώς ότι η δικαστική κρίση δεν βασίζεται στην πολιτική βούληση, ούτε όμως περιορίζεται από το πολιτικό κόστος.

2. Κοινοδίκαιο – Κύπρος

Το κοινοδίκαιο (common law), γνωστό επίσης και ως Αγγλοσαξονικό Δίκαιο, είναι το δίκαιο που αναπτύχθηκε στη Μεγάλη Βρετανία, και το οποίο εφαρμόζεται επίσης στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Ιρλανδία, στην Αυστραλία, στην Ινδία, στη Νέα Ζηλανδία, στον Καναδά και στην Κύπρο, λόγω του αποικιοκρατικού της παρελθόντος.

Τα Δικαστήρια τής Κύπρου διακρίνονται ιεραρχικά σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια. Η κατηγορία των πρωτοβάθμιων περιλαμβάνει τα Επαρχιακά, τα Δικαστήρια Εξειδικευμένης Δικαιοδοσίας, και το Κακουργιοδικείο. Στην κατηγορία των δευτεροβάθμιων ανήκει μόνο ένα, το Ανώτατο Δικαστήριο. Παρά ταύτα η δικαιοδοσία του τού επιτρέπει να εκδικάζει υποθέσεις τόσο πρωτοβάθμια όσο και δευτεροβάθμια, ενώ λειτουργεί και ως Εκλογοδικείο, Ναυτοδικείο και Εφετείο.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως το Ανώτατο Δικαστήριο έχει και εξουσίες Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, με αποτέλεσμα να συντελεί ανεπισημως και τρίτη βαθμίδα δι-

καστηρίου. Υπό αυτό το πρίσμα επιλύει θέματα σύγκρουσης εξουσιών και ασκεί προληπτικό και κατασταλτικό έλεγχο αντισυνταγματικότητας όλων των νόμων και κανονισμών τής Κυπριακής Δημοκρατίας.

Διασταύρωση λειτουργιών στο κοινοδίκαιο

Το σύστημα τού κοινοδικαίου, σε αντίθεση με τα δίκαια της ρωμαιογερμανικής οικογένειας (περιλαμβάνει τα δίκαια των χωρών της κεντρικής και νότιας Ευρώπης, μεταξύ αυτών και το ελληνικό), δε στηρίζεται αποκλειστικά στην εξουσία του νομοθέτη, αλλά στη δεσμευτικότητα τής νομολογίας. Οι δικαστικοί λειτουργοί στο σύστημα κοινοδικαίου καλούνται να δημιουργήσουν κανόνες δικαίου μέσω τής εκάστοτε δικαιοδοτικής απόφασής τους, κι αυτό λόγω της δεσμευτικής δύναμης του δικαστικού προηγούμενου.

Στην Κύπρο συγκεκριμένα, οι αποφάσεις τού Ανωτάτου Δικαστηρίου λαμβάνονται υπόψιν σαν αυθεντίες (ratio decidendi), και κάθε υπόθεση κρίνεται αναλόγως^[7]. Η δεσμευτικότητα των αποφάσεων ισχύει ιεραρχικά: οι αποφάσεις του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου είναι δεσμευτικές για τα πρωτοβάθμια. Η δεσμευτικότητα δεν έχει ως σκοπό το δογματισμό, όπως καταδεικνύει ο όρος «Δόγμα τού Δικαστικού Προηγούμενου» αλλά τη διατήρηση μιας συνοχής ανάμεσα στις δικαιοδοτικές πράξεις τής Δημοκρατίας.

Η απόκλιση μιας απόφασης από το σύνολο τού δικαστικού προηγούμενου προκύπτει μόνο όταν ισχύουν κάποιες πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Μόνο αν έχει μεταβληθεί σημαντικά ο τρόπος ερμηνείας τής δικαιοκτικής αρχής που περιλαμβάνεται στην απόφαση ή, διαφορετικά, αν κριθεί πως η απόφαση και η δικαιοκτική αρχή που προκύπτει από αυτήν είναι εκ θεμελίων εσφαλμένη και οδηγεί σε άδικα αποτελέσματα. Επιπλέον, υπάρχει κατ' εξαίρεση η δυνατότητα νόμιμης απόκλισης από το δικαστικό προηγούμενο αν η απόφαση από την οποία αυτό αντλείται σε κάποια περίπτωση αντιτίθεται σε θεμελιώδη συνταγματική διάταξη^[8].

« Οι δικαστικοί λειτουργοί στο σύστημα κοινοδικαίου καλούνται να δημιουργήσουν κανόνες δικαίου μέσω τής εκάστοτε δικαιοδοτικής απόφασής τους »

^[6] «Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.»

^[7] Κάγκρα ν. Δημοκρατίας (1989) 3 ΑΑΔ 262 (από την οποία προκύπτει ότι δεσμευτικό είναι μόνο το τμήμα

τής απόφασης στο οποίο διατυπώνεται η αρχή τού δικαίου που εφαρμόστηκε για την κρίση τής υπόθεσης)

^[8] Μαυρογένης ν. Βουλή των Αντιπροσώπων κ.α. (1996) 1 ΑΑΔ 315

Θεωρεία του Δικαίου

Όσον αφορά τον έλεγχο συνταγματικότητας, αυτός δεν γίνεται καθόλου στην Μεγάλη Βρετανία, αλλά ούτε και εφικτός λόγω του άγραφου συντάγματός τους. Το σύστημα εκεί λειτουργεί περισσότερο βασιζόμενο στο σεβασμό που έχουν οι νομοθέτες προς το συμβολικό και εθιμικό σύνταγμα, και γι' αυτό δεν ευσταθεί ο όρος «κράτος δικαίου» όταν αναφέρεται κανείς στη Μεγάλη Βρετανία. Ένας ορθότερος όρος είναι η πρωτοκαθεδρία του νόμου.

Παρά το γεγονός πως Αγγλία και Κύπρος διέπονται από το ίδιο δικαιοσύνη σύστημα, δεν μοιράζονται και τον θεσμό του εθιμικού συντάγματος. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας τέθηκε σε ισχύ το 1960, με την ίδρυση του Κυπριακού κράτους. Σήμερα όμως, είναι σε μεγάλο βαθμό αποκλειστικά τυπικό, αφού, μετά την εισβολή του 1974, ο θεσμός του Τουρκοκύπριου αντιπροέδρου δεν δύναται να διατηρηθεί. Έτσι, η Κυπριακή Δημοκρατία δρα σε μεγάλο βαθμό βάσει του πνεύματος του Συντάγματός της, όμως κυρίως στα πλαίσια του Δικαίου της Ανάγκης (δικαιική αρχή: «salus populi est suprema lex» = «ο νόμος είναι η υπέρτατη σωτηρία του λαού»).

Συμπέρασμα

Το κάθε σύστημα δικαίου είναι διαφορετικό. Η σημερινές μορφές των δικαιοσύνη συστημάτων έχουν σχηματιστεί μετά από αιώνες επαναστάσεων, ειλογών, πειραματισμών με διάφορες μορφές πολιτευμάτων, θέσπιση αρχών, και νομοθεσίας. Αυτό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση πως τα σημερινά συστήματα και Συντάγματα είναι τέλεια. Άλλωστε, ο ίδιος ο

άνθρωπος είναι ένα ατελές ον, συνεπώς και τα δημιουργήματά του θα έχουν διαρκώς περιθώρια για βελτίωση. Ο νόμος είναι συνοδοιπόρος της κοινωνίας, ακολουθεί την πνοή της εξέλιξής της, προσαρμόζεται στις ανάγκες της και την καθοδηγεί κατάλληλα. Οι αρχές και οι δικλείδες ασφαλείας, όπως η διάκριση των εξουσιών, υπάρχουν για να επιτελούν το ρόλο του αντιβάρους της ανθρωπίνης ατέλει.

Στα συστήματα ηπειρωτικού δικαίου, θεωρήθηκε πως η δικαστική εξουσία θα πρέπει να μένει όσο πιο ανεξάρτητη γίνεται. Ο κάθε δικαστής θα πρέπει να έχει την ελευθερία να ασκεί την κρίση του ανεξάρτητα από τους προκατόχους του, χωρίς να περιορίζεται από αποφάσεις του παρελθόντος αλλά με τη δυνατότητα να τις συμβουλευτεί, αν χρειαστεί. Από την άλλη, στα συστήματα κοινοδικαίου, το δικαστικό προηγούμενο αποτελεί πρωτογενή πηγή δικαίου, και δεσμεύει τους δικαστές ως προς την πορεία προς την οποία θα πρέπει να κατευθύνουν την υπόθεση. Αυτό δεν σημαίνει πως δεσμεύονται απόλυτα, απλώς τους δίνεται η κατευθυντήρια γραμμή πάνω στην οποία θα πρέπει να κινηθούν, λαμβάνοντας υπόψη και τα υπόλοιπα στοιχεία που έχουν παραχθεί από τους συνηγόρους. Αυτό οδηγεί στη σκιαγράφηση ενός ισχυρού αξιακού πλαισίου που τηρείται από τα δικαστήρια, ενώ παράλληλα βοηθά και την αποσυμφόρηση του δικαστικού συστήματος, με την ταχύτερη έκδοση δικαιοδοτικών πράξεων.

••••

«Ο νόμος είναι συνοδοιπόρος της κοινωνίας, ακολουθεί την πνοή της εξέλιξής της, προσαρμόζεται στις ανάγκες της και την καθοδηγεί κατάλληλα»